

Χρήστος Ζυγομαλάς (1951-2019) : Ένας πλην-θέτης εξομολογείται

*«Στην Αθήνα δεν μπορείς μια στιγμή να την βρεις.
Σου τα πρήζουν οι οπαδοί, σου τα πρήζουν οι αρχηγοί.
Σου τα πρήζουν οι ειδικοί και οι κρατικοί φορείς.
Σε μια πόλη σαν κι αυτή είναι όλοι τους χαζοί.
Ποιος τα παίρνει όλα αυτά τα καταναλωτικά σκατά.
Σε γουστάρω βρε μουρλή κι απ' το κόμμα πιο πολύ.
Χτες τη βρίσκαμε κι οι δυό και μας φέραν το εκατό».*
«Στην Αθήνα δε μπορείς»
Χρήστος Ζυγομαλάς (Εξάρχεια, 1979)

Την Τετάρτη 30 Ιανουαρίου έφυγε από τη ζωή, σε ηλικία 68 ετών, ο Χρήστος Ζυγομαλάς. Πρώτος τροβαδούρος των Εξαρχείων, συνοδοιπόρος του Νικόλα Άσιμου, γλύπτης, ζωγράφος, ποιητής, συγγραφέας και τραγουδοποιός. Το καλοκαίρι του 2008 είχε μιλήσει για το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον, με αφορμή την επιστροφή του μετά από χρόνια, στην εφημερίδα «ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ» (Ιούλιος-Αύγουστος, τχ. 46). Ακολούθησαν, μεταξύ άλλων, οι εμφανίσεις του στο διεθνές αντιεξουσιαστικό φεστιβάλ B-FEST και η έκδοση του βιβλίου του [«Η Μπαλάντα της Πλατείας»](#)). Τη συνέντευξη πήρε ο Τάκης Άκος:

«B»: Συστήνοντας το Χρήστο Ζυγομαλά στους νεώτερους, να ξεκινήσουμε από το τι γινόταν τότε;

Όλα ξεκίνησαν από τις πρώτες παρέες που σύχναζαν στο Octopus Press του Τεό Ρόμβου, στην Κωλέττη. Το 1976 ανάψαμε μια φωτιά στου Στρέφη και μετά η φωτιά έγινε «πυρκαγιά» στην πλατεία το χειμώνα του '76 προς '77 όπου και οι πρώτες συλλήψεις και η πρώτη δίκη αναρχικών που τελικά αθωώθηκαν.

Το '78 προς '79 στέκι γίνεται η υπόγα του Άσιμου, στην οδό Αραχώβης 41, όπου εκεί δημιουργήθηκε η Exarcheia Square Band.

Εγώ τη βάφτισα έτσι από ένα κάντρυ ροκ τραγουδάκι της εποχής, το Washington Square. Οι δύο πόλοι της μπάντας ήμασταν ο Νικόλας κι εγώ με τους υπόλοιπους μουσικούς να εναλλάσσονται. Ο χαρακτήρας της μπάντας ήταν μια μουσική κολλεκτίβα. Ακολούθησε η πρώτη συναυλία στο θέατρο Αλάμπρα. Σκηνές ροκ με βρισίδια, αβγά και καυγάδες. Η μπάντα με μένα και τον Άσιμο - οι άλλοι είχαν αποχωρήσει - κράτησε έξι χρόνια.

Το '79 παίξαμε στο «Σούσουρο» στην Πλάκα με πολλά ευτράπελα, ξεροκόμματα επί σκηνής κλπ. Το 1981 μας βρήκε να παίζουμε, να ξενυχτάμε και να κάνουμε φιλοσοφικές συζητήσεις με τον Ηρακλή Τριανταφυλλίδη και τον Γιώργο Γαβαλά στην υπόγα του Νικόλα προσπαθώντας να τον συνεφέρουμε από τη δεύτερή του κατάπτωση, η πρώτη ήταν πριν το '78 και η τελευταία η μοιραία.

Το χειμώνα του '82-'83 συνεχίσαμε στο «Τάδε Έφη» της οδού Λυσσίου, επίσης στην Πλάκα, από όπου και η σπάνια αφίσα η οποία είναι η παρακαταθήκη μας ως δυο πλην-θέτες που αποτυπώνει τη θέση μας έναντι όλων. Ήμασταν αναρχοατομιστές, είχα γοητευτεί από τον Στίρνερ και παραμένω αναρχοατομιστής ως ξεχωριστός άνθρωπος - άτομο στη μοναδικότητά του που συνεργάζεται με άλλους ανθρώπους - άτομα χωρίς μικροαστικούς ανταγωνισμούς, άναρχος και όχι πολτοποιημένος αριθμός. Ακολουθούν απλές καταγραφές σε δυο κασέτες των τραγουδιών μου, το 1981, «Το ξενέρωμα» και «Η πολιτεία».

«B»: Πάμε στο σήμερα. Τώρα μπορείς «στην Αθήνα να τη βρεις»;

Επ' ουδενί. Στην επαρχία όπου ζούσα υπάρχει κατινιά, κουτσομπολιό και ρουφιανιά. Μόνο εδώ στα Εξάρχεια που σήμερα είναι ο τελευταίος θύλακας ελευθερίας, δεν έχεις τον στιγματισμό της διαφορετικότητας, ούτε και τον ρατσισμό που επικρατεί στις άλλες γειτονιές κι έτσι όλο φεύγουμε από τα Εξάρχεια και πάλι εδώ γυρνάμε. Στο χώρο πιο παλιά τα πράγματα ήταν πιο πλατειά, μοιάζουν περιορισμένα σε μια πολιτική πλευρά, ενώ θα έπρεπε να υπάρχουν περισσότερες απόψεις. Το μότο μου είναι όχι στη βία, ναι στην κοροϊδία, κατά το γνωστό σύνθημα «ένα γέλιο θα σας θάψει».

«B»: Πέρα από τα δικά σου τραγούδια παίζεις τα ρεμπέτικα σαν μπλουζ...

Δεν άλλαξα τις κλίμακες των ρεμπέτικων αλλά έκανα τη «γραφή» τους πιο ροκ. Απλά τσιμπάω λίγο τη χορδή και γίνεται μπλουζιά.

*«Δεν είναι αυτό που σούχουν μάθει
Έξω απ' τα σίδερα όλος ο κόσμος είναι κελί
Όταν τον τρόπο της ζωής σου πας ν' αλλάξεις
Κάθε στιγμή ένας υπόδικος θάσαι κι εσύ»*

«B»: Τελικά είμαστε όλοι φυλακισμένοι;

Η φυλακή είναι η ίδια η κοινωνία μας. Ο μέγας αδελφός που μας επιτηρεί, στην επαρχία το μάτι, στην πόλη οι κάμερες κι ας επικαλούνται την εγκληματικότητα που δεν έχει φυσικά μειωθεί. Το κυριότερο είναι ότι όταν μυρίζουν ότι ένας άνθρωπος είναι ελεύθερος, τον προπηλακίζουν. Προσωπικά, υφίσταμαι εγώ και τα παιδιά μου τον ρατσισμό των παλιανθρώπων. Όσο περνάνε τα χρόνια βλέπω πόση φοβερή αλήθεια έχουν αυτοί οι στίχοι. Τελικά, όλοι είναι χωμένοι στα καταναλωτικά σκατά. Πολλοί ηλίθιοι καμαρώνουν για τα καινούρια αμαξάκια τους, ενώ δίπλα τους τα δάση καίγονται, οι παραλίες τσιμεντάρονται, παριστάνοντας τους σπουδαίους. Για να προστατευτούν αυτοί προληπτικά, φτιάχνονται «αντιτρομοκρατικοί» νόμοι που δεν θα τους σώσουν όμως όταν τελειώσουν οι πιστωτικές τους κάρτες, δεδομένου ότι η φτώχεια ριζοσπαστικοποιεί τις μάζες.

«B»: Υπάρχει αντίδοτο σε όλα αυτά;

Τα καταναλωτικά σκατά είναι η διαχωριστική γραμμή. Ο καθένας μας στην μικροκλίμακά του μπορεί να επηρεάσει τους δίπλα του με το παράδειγμα και το λόγο του. Εμείς σαν καλλιτέχνες έχουμε τη δύναμη της μουσικής μας, εξάλλου έχει ειπωθεί ότι η μουσική μπορεί να ξεκινήσει μια επανάσταση. Οι μουσικοί αλλοτριώνονται και ηττώνται μόνο από τον εαυτό τους, το έργο τους παραμένει αλώβητο όσο κι αν κυνηγιέται από μακαρθισμούς. Τα κόμματα έχουν τα μέλη τους και ενδιαφέρονται μόνο για αυτά, εμείς έχουμε τον έρωτα και την αλληλεγγύη και γι' αυτό γουστάρουμε

κι απ' το κόμμα πιο πολύ. Ως εναπομείνας πλην-θέτης έχω το χρέος απέναντι στον εαυτό μου, σαν αναρχικός-ατομιστής κι αμεσοδημοκράτης να διατηρήσω την ακεραιότητά μου παραμένοντας μέσα στα ανθρώπινα χαρακτηριστικά, να φυλάγω θερμοπύλες κατά τη ρήση του Καβάφη.

«B»: Ποια είναι, λοιπόν, τα πλάνα του πλην-θέτη Χρήστου Ζυγομαλά;

Να συνεχίσω να εργάζομαι σαν γλύπτης και εικαστικός πέρα από τα γκλαμουρέ κυκλώματα, χωρίς να προσδοκώ υπεραξία παρά μόνο καταθέτοντας τον ιδρώτα και την ψυχή μου. Σαν πλην-θέτης. Θα ξαναφτιάξω τα παλιά μου τραγούδια με τα νέα τεχνολογικά μέσα αφού όλα είναι σε κασσέτες. Υπάρχουν και μερικά καινούρια, μάλιστα έχω στα σκαριά και ένα τραγούδι για τα Εξάρχεια τα οποία τελευταία έχουν χαρακτηριστικά Δυτικής Όχθης, κατεχόμενη ζώνη όπου μπαينوβγαίνει ο εισβολέας.

-Το κανάλι του Χρήστου Ζυγομαλά www.youtube.com/zygomalas

* **Φωτογραφία κειμένου** (Μανώλης Νταλούκας, 2012): Ο Χρήστος Ζυγομαλάς, δίπλα από το κολάζ που απεικονίζει τα μέλη του *Exarchia Square Band* (1978-79) σε παιδική ή νηπιακή ηλικία.

ΤΑΔΕ ΕΦΗ

Μουσιμουιγήτιμό Στέυι

Άλλοι πουλανε πατατες
Άλλοι πουλανε κολοκυθια

Εμεις δεν πουλαμε ουτε πατατες ουτε κολοκυθια

Αλλα σπηριζομαστε στην κολοκυθα οπου εχουμε κλεισει μεσα τα δαιμόνια, τα οποια θα αναταράξουν τα νερα για να επελθει η γαληνη.- Αυτο' ομως δεν αρκει.- Τωως να χρεταζεται ο Διολος ν' αναβξει τους ασκους, ιωως ο Δον Κιχωτης, ιωως ο Ζορρο για να μην επιτραπει στο "Φαντασμα Γουεστερν" να βγαίνει στη σκηνη.

Παρ' ολ' αυτα η σκηνη στήθηκε, το παλουκι φυτευθηκε και ο Ασιμος εμφανισθηκε.

Στροφη 175 μοιρων περιπου λοιπον.

"Αρμεγε λαγους και κουρευε χελωνες" - Ταδε εφη Χριστος Ζυγομαλας -

Οι αλητες μας μισουν, οι επαναστατες μας μισουν, οι αντεπαναστατες μας μισουν, οι πλαστοι μας μισουν, τα αφεντικα μας μισουν, οι υπαλληλοι μας μισουν, οι εργατες μας μισουν, οι νυκοκοιρες μας μισουν, οι κατινες μας μισουν, οι φεμινιστριες μας μισουν, οι ομοφυλοφιλου μας μισουν, οι πουτανες μας μισουν, οι ετεροφυλοφιλοι μας μισουν, τα φρικια μας μισουν, οι αναρχικοι μας μισουν, οι κνιτες μας μισουν, οι χαφιεδες μας μισουν, οι πρασινοφρουροι μας μισουν, οι ερυθροφρουροι μας μισουν, οι φασιστες μας μισουν, οι τεχνοκρατες

μας μισουν,

οι καλλιτεχνες μας μισουν, οι συνθετες μας μισουν, οι ψυχιατροι μας μισουν,

οι ψυχοπαθεις μας μισουν, οι σαλταρισμενοι μας μισουν, οι ισορροπημενοι

μας μισουν,

οι παπαδες μας μισουν, οι γκουρου μας μισουν, οι διανοουμενοι μας μισουν,

οι διανοητικα καθυστερημενοι

μας μισουν,

αλλα κανεις δεν καταλαβε οτι τη λυση θα τη δωσε το γλυκο του κουταλιου,

στομα με στομα και οχι χερι με χερι.

"Χερι χερι σε πηγαίνω και με πας,

εγω που σε μαδω κι εσυ που με τσιμπας"

Τσιμπον οι (-) Τσηνυδέτες

Μικόλας "Ασιμος

Χρηστιος Ζυγομαλας

Τραχουνδάει η ΣΟΦΙΑ ΝΟΗΤΗ

Λυβίου 11 Πλάμα

ΤΗΛ: 3240174

Χρήστος Ζυγομαλάς: Η Μπαλάντα της Πλατείας

Τάκης Άκος

Με αφορμή την έκδοση του βιβλίου «Η μπαλάντα της πλατείας» (εκδόσεις Comicon-shop) από τον Χρήστο Ζυγομαλά (ΧΖ) και την «επίσημη πρώτη» παρουσίασή του στον ΕΚΧ Nosotros, την Τετάρτη 17 Ιανουαρίου 2018, κάποιες σκέψεις στο παρόν, αντίλαλοι ενός όχι τόσο μακρινού παρελθόντος.

Η πλατεία (μια είναι) των Εξαρχείων. Όπως ήταν, κι όχι όπως την αντικρίζουμε τώρα. «Το κέντρο του κόσμου» για τους παλιούς, τα ύστερά του, για τη συντηρητικούρα...

Και οι εναπομείναντες, λίγοι, όπως ο ΧΖ, οι λοιποί χάθηκαν στον αμείλικτο χρόνο. Όχι, το βιβλίο δεν πρέπει να ειπωθεί νοσταλγικά. Ποτέ δεν υπήρξαν «Άγιοι» στα Εξάρχεια. Ρεμάλια με την τρέλα των Provos –σε βαλκανική εκδοχή– υπήρχαν και αλώνιζαν λάθρα βιών, άλλοι πιο πολιτικοποιημένοι, άλλοι άγριοι φρηκο-ηδονιστές και οι υπόλοιποι απλά «τουρίστες». Σε παραγωγή του συγγραφέα, μια “ταινία” που στα καρέ της ξετυλίγονται στιγμές ενός μικρόκοσμου που μέσα στην υπερβολή του, «θέλει να μπουκάρει στην ιστορία και να τα κάνει όλα λίμπα».

Η αξία του βιβλίου έγκειται στη προσπάθεια να διασώσει ένα σημαντικό κομμάτι μνήμης κόντρα στη λήθη. Να διασώσουμε ό,τι μπορούμε ακόμα, από τα Εξάρχεια του στυλ και του φολκλόρ και όσων δεν θα μπουν ποτέ στους εναλλακτικούς τουριστικούς οδηγούς της πόλης...

«Πέρασαν πολλά όμορφα παιδιά / που πολλά χάθηκαν στα σκοτάδια / ποιός τα θυμάται τώρα αυτά;»... Ο ΧΖ είναι ο πρώτος χρονικά

περιπλανώμενος τροβαδούρος των Εξαρχείων από το 1976 και δυστυχώς ο μόνος επιζών από τη γενιά του... Ο Νικόλας Άσιμος κατεβαίνει από θεσ/νική αργότερα. Έτερος αλλά πιο αθέατος, ο Ικαριώτης αριστερός Περικλής Χαρβάς, κινείται στις παρυφές του χώρου. Υπήρχαν και άλλοι, όπως οι πρόσφατα εκλιπόντες Γιώργος Γαβαλάς, Άγγελος Σκορδίλης κ.α. Δεν συγκαταλέγονται εδώ όσοι έπαιζαν σε ροκ γκρουπ της εποχής. Μιλάμε για μοναδικούς ή μοναχικούς που πλασάρουν τις περσόνες τους κι όχι μέλη συγκροτημάτων.

Στο βιβλίο υπάρχει διάχυτη η καταγραφή του λεγόμενου «πανηγυριού» της πλατείας και των Εξαρχείων εν γένει. Όλα μοιάζουν να ξεκινούν από το «Χταπόδι» του Τέο Ρόμβου. Από αυτό το ορμητήριο ελευθεριακής νησίδας, έστω και βραχύβιας, ξεπήδησε ο ανθός του αθηναϊκού underground που «εξεέθρεψε» στους κόλπους της όλα εκείνα τα ανήσυχά πλάσματα. Μαζί με άλλες εμβληματικές προσωπικότητες του «χώρου», κυρίως με σημαντικές εκδοτικές απόπειρες, έβαλαν τα θεμέλια της ανάπτυξης του εγχώριου αναρχικού κινήματος.

Ο ΧΖ παραθέτει πρόσωπα και πράγματα –συχνά με γλαφυρό τρόπο– πάντα όμως με σεβασμό στη μνήμη αλλά και στην αποκατάστασή τους, τώρα πλέον που η σκόνη έχει κατακαθίσει για τα καλά. Εδώ, φαίνονται ξεκάθαρα οι σκληρές αντιπαραθέσεις μεταξύ των «φυλών» όχι για την κατάκτηση της πλατείας και των πέριξ χώρων, αλλά για ένα “χαζό καβούκι” – αυτά συμβαίνουν και στις καλύτερες οικογένειες. Άλλωστε, αυτή η γενιά έδωσε, λίγο μετά, τη σκυτάλη σε άλλους τρελούς και ευτυχισμένους, που τα έβαλαν με το θηρίο της κρατικής καταστολής με ό,τι συνεπαγόταν αυτό.

Ο ΧΖ ακροβατούσε πολλές φορές επικινδύνως ανάμεσα στην επίκληση της μούσας του και στους έμπρακτους αγωνιστές που έβαζαν το κεφάλι τους στον ντορβά και που εύλογα μισούσαν την για αυτούς περιρρέουσα ατμόσφαιρα. Αλλά και μέσα στον πυρήνα του πανηγυριού γινόταν το «μάλε-βράσε». Τα αλληλοφαγώματα του ΧΖ με τον άσπονδο εταίρο Ν. Άσιμο από το '77, στις μέρες της σύμπραξης τους στη θρυλική **Exarchia Square Band**. Αποκορύφωμα, το συμβάν **ΚΡΩΚ**, η απόλυτη σουρεάλ απεικόνιση/σύγκρουση –όλοι

εναντίον όλων— με αφορμή μια συναυλία του ίδιου του ΧΖ (υπάρχει σαν ηχητικό ντοκουμέντο από τον ίδιο, καλό θα ήταν να αναρτηθεί ξανά). Αλλά και η μετέπειτα εμπλοκή του ΧΖ σε αχαρτογράφητα νερά των πρωτο-πανκ κύκλων, με κίνδυνο τη σωματική του ακεραιότητα.

Όλα αυτά κάτω από το αμυδρό φως μιας πολιτείας που όλα τα ισοπεδώνει, τα αφομοιώνει, τα σκοτώνει. Εκεί που δεν μπορείς μια στιγμή για να τη βρεις, κι αν το καταφέρεις ...σου στέλνουν το 100. Και άντε πάλι στην αναζήτηση κι οδύνη στην παγωμένη επιφάνεια που ζεις. Με κάτι τέτοια, παίρνεις τους δρόμους. Εντός και εκτός συνόρων. Αναζητώντας αγάπη και λύτρωση. Πολλοί δεν τα κατάφεραν. Χάθηκαν σε ουσίες και γκουρού. Στο βιβλίο καταγράφονται πρόσωπα, χώροι, τόποι που σύνδεσαν γεγονότα, με προσωπική μαρτυρία μια εποχής ασκιαγράφητης. Δεν υπάρχουν άλλα τέτοια πονήματα που να εστιάζουν στο επίκεντρο που είναι η πλατεία με τους ομόκεντρους της κύκλους. Αναφέρω πρόχειρα, του Τ. Ρόμβου «Δύο φεγγάρια στην πλατεία» ή τις ποιητικές συλλογές της Κατερίνας Γώγου και πολλών άλλων.

Κι αυτό είναι η αξία του βιβλίου αυτού. Κάποιοι μπορούν να δουν τον εαυτό τους μέσα από τις σελίδες του, άλλοι νεότεροι ίσως να πάρουν μια γεύση για το τι γινόταν τότε. Η αφήγηση του ΧΖ, όσο υποκειμενική και να είναι, αφήνει ένα θετικό πρόσημο. Οι προθέσεις του συγγραφέα είναι άδολες και αγνές. Όπως και τα τραγούδια του, που δεν έχουν βρει ακόμα τη θέση που τους αξίζει. Ανακαλύψτε τον, λοιπόν.

**Με πλάγια στο κείμενο, στιχάκια από τραγούδια του ΧΖ.*

Ο Μπομπ Πήρε το Νόμπελ. Γιατί

Όχι;

Τάκης Άκος

«Don't criticize what you can't understand»
(Μην κριτικάρεις αυτό που δεν καταλαβαίνεις)
Bob Dylan

«Ο Ντύλαν είναι το φετινό Νόμπελ Λογοτεχνίας», είπαν από τη Σουηδική Ακαδημία. Και μετά; Σάλος! Αντέδρασαν κάποιοι, άλλοι εκθείασαν. Ο Νέγκρι εκτιμά ότι «η επιλογή αυτή (της Σουηδικής Ακαδημίας) συμπίπτει και με την κόπωση του νεοφιλελευθερισμού, μια κόπωση η οποία διαδίδεται ακριβώς και εξαιτίας των ανισοτήτων... η κίνηση αυτή αποτελεί και ένα πλήγμα για τον Ντόναλντ Τραμπ». Η γενιά του '60, καλλιτέχνες και συγγραφείς, όπως ο Στίβεν Κινγκ, υπερθεμάτισαν. Άλλοι ξεσπάθωσαν και βγάλαν τα απωθημένα τους. Κουβέντα να γίνεται...

Ο Ντύλαν έχει βραβευθεί και στο παρελθόν. Το 1970 ως επίτιμος Διδάκτορας της Μουσικής από το Πανεπιστήμιο του Princeton. Ένοιωσε πολύ άβολα στην εκδήλωση, ιδιαίτερα όταν τον μετέφεραν με λιμουζίνα και του ζητήθηκε να φορέσει τήβεννο, διαφορετικά δεν θα τον βράβευαν. Στο τραγούδι του «Day of the Locusts» περιέγραψε αυτή την εμπειρία:

*«Έβαλα κάτω τη ρόμπα μου, πήρα το δίπλωμά μου,
πήρα από το χέρι την αγαπημένη μου και την κάναμε μακριά με το αυτοκίνητο.
Κατευθείαν για τους Μαύρους Λόφους της Ντακότα,
σίγουρα ήταν ευτυχές να βγούμε από εκεί ζωντανοί».*

Αργότερα, το παλαιότερο πανεπιστήμιο της Σκωτίας Saint Andrews τον έχρισε Επίτιμο Διδάκτορα της Μουσικής, σαν μια αναγνώριση του έργου του ως «εξαιρετική συνεισφορά στον μουσικό και λογοτεχνικό πολιτισμό». Το παρέλαβε χωρίς να πει λέξη! Ουδείς γνωρίζει παρά μόνο ο ίδιος αν προτίθεται να πάει στη Στοκχόλμη για να παραλάβει το Νόμπελ του και να τριτώσει το κακό. Απρόβλεπτος γαρ...

Ο Ντύλαν, εκτός από μουσικός, είναι και ένας σπουδαίος ζωγράφος, γλύπτης και σκιτσογράφος, καθώς και συγγραφέας δύο βιβλίων, του *Tarantula* και του *Chronicles-Volume 1*. Από το 1994 έχει δημοσιεύσει έξι βιβλία με τη δουλειά του. Το 2014 εκδόθηκε το βιβλίο *Lyrics: Since 1962*.

Δεν είναι εύκολο να κατανοήσεις τους λαβυρίνθους του Ντύλαν. Αν θέλει κάποιος να ασχοληθεί με την περσόνα του, μπορεί να διαβάσει το βιβλίο του Robert Shelton *No direction home* –υπάρχει μόνο η αγγλική έκδοση– που φωτίζει την πολυσχιδή και ανήσυχη προσωπικότητά του. Σε αυτό το βιβλίο, μέσα από διαλόγους με τον συγγραφέα περί της ποιητικής ή μη των στίχων του, δεν αποδέχεται ότι είναι ποιητής. Εύγλωττα έχει πει: «Είμαι οι λέξεις μου».

Ντύλαν και
Γκίνσμπεργκ στον
ταφο του Κέρουακ,
1975

Ο Ντύλαν είναι ένας τροβαδούρος που ακούγεται σαν μελοποιημένος Ρεμπώ. Δεν έκανε υπέρβαση μόνο με τη μουσική του. Άφησε το στείρο, κατά τη γνώμη του, περιβάλλον της folk και των τραγουδιών διαμαρτυρίας που τον καθιέρωσαν στον κύκλο των διανοούμενων του Village αλλά και κινήματος της Νέας Αριστεράς. Το σημαντικό είναι ότι αυτός άλλαξε όλη τη φόρμα και το περιεχόμενο της μέχρι τότε ρηχής ρητορικής των στίχων, εγκαθιδρύοντας πιο πυκνά και περίπλοκα σχήματα, σαφώς

επηρεασμένος από τους Γάλλους συμβολιστές, αλλά και αντλώντας από γίγαντες της παγκόσμιας λογοτεχνίας, αναπλάθοντάς τα με τον δικό του μοναδικό τρόπο. Ας αντιπαραβάλει κάποιος το «It's alright ma» με αποσπάσματα από την *Έρημη Χώρα* του T.S. Elliot.

Δεν είναι υπερβολικό να ειπωθεί ότι ο Ντύλαν είναι βασικός πυλώνας της ροκ μουσικής και της αντικουλτούρας εν γένει. Ίσως και ο πιο εγκεφαλικός συνθέτης – οι άλλοι δύο, κατά τη γνώμη του γράφοντος, είναι ο Zappa και ο Lennon. Ο Ντύλαν άλλαζε προσωπεία παίζοντας με την περσόνα του – *masked and anonymous*. [\[1\]](#) Και βέβαια βίωσε μια ζωή γεμάτη αντιφάσεις, από τα τραγούδια διαμαρτυρίας (protest songs) και τον Woody Guthrie στην ψυχεδέλεια, στον Ιουδαϊσμό αλλά και στον Χριστό• και τώρα, στα 75 του χρόνια, στις διαφημίσεις της Κράισλερ, σε εκπομπή στο ραδιόφωνο, ενώ πρόσφατα εντρυφά στο έργο του Frank Sinatra!

Ο Ντύλαν, οχυρωμένος πίσω από τα μαύρα γυαλιά του επί σκηνής ή και έξω απ' αυτή, είναι ένας παρατηρητής των καιρών που αλλάζουν. Καταγράφει, δεν προτείνει. Αποποιήθηκε μετά βδελυγμίας τον τίτλο του ηγέτη (leader) που κάποιοι πήγαιναν να του φορτώσουν. «Ήθελαν να βγω έξω και να πάρω τα ηνία της επανάστασης. Το μόνο για το οποίο νοιαζόμουν τότε ήταν αν είναι κουρδισμένες οι χορδές της κιθάρας μου και πώς να προφυλάξω τα παιδιά μου από τις ορδές των παρείσακτων που πολιορκούσαν το σπίτι μου», έλεγε τις μέρες του Γούντστοκ (έμενε στην περιοχή, τα μάζεψε κι έφυγε και δεν συμμετείχε ούτε στο ομώνυμο φεστιβάλ το 1969).

Εάν αφήσουμε κατά μέρος την παραφιλολογία των «σοβαρών» ακαδημαϊκών κύκλων, ντόπιων και ξένων, που ξεκατινιάζονται μεταξύ τους, με πρόσχημα την κριτική και το «αλάθητο» ένστικτο, θα λέγαμε ότι αυτή η απόφαση για το Νόμπελ είναι μια γροθιά στη σοβαροφάνεια τέτοιων κύκλων. Στο κάτω κάτω της γραφής, σε τι διαφέρει το Νόμπελ από τα βραβεία Όσκαρ της κινηματογραφικής ακαδημίας; «Κερδίζουν» οι καλύτεροι; Και ποιοι είναι οι «καλύτεροι»; Και γιατί να υπάρχουν βραβεία, στην τελική;

Αυτό που αξίζει στην όλη ιστορία είναι μήπως και ταρακουνηθούν κάποιοι αδαείς και, έστω από περιέργεια, δουν τι είναι αυτός ο Ντύλαν αλλά και η γενιά των μπιτ, ίσως και ο Hunter S. Thompson και άλλοι τόσοι αφανείς της αντικουλτούρας που κίνησαν τους τροχούς της αμφισβήτησης διαχρονικά και που μας επηρέασαν στο να αυτο-μορφωθούμε πέρα από τα κανάλια της κυρίαρχης κουλτούρας.

Στην αδηφάγα κοινωνία του θεάματος αρκεί να μην εντρυφήσουμε στο θέαμα και στη θέαση, αλλά να ξεφύγουμε από το επιφανειακό, να το τaráξουμε, να συνθέσουμε φρέσκα μοτίβα ζωής και ενσυνείδησης.

[1] Ο Bowie το έκανε με τον ίδιο τρόπο, αλλά κατεξοχήν θεατρικά (βλ. [σχετικό άρθρο στον παρόντα ιστότοπο](#)).

Ο άνθρωπος που έπεσε στη γη

Τάκης Άκος

Ας ξεκινήσουμε με τις εξής παραδοχές. Το φαινόμενο rock'n'roll (R&R) είναι:

Τυπολατρική ατομικιστική δοξασία ή παραδοξότητα στα πλαίσια του καπιταλισμού όσο και επικερδές προϊόν. Δεν εκφράζει αφ' εαυτού καμιά φυγόκεντρη από αυτό το πλαίσιο, αλλά χρησιμοποιήθηκε από άλλες φυγόκεντρες πολέμιες του καπιταλισμού. Πολιτικά συνοψίζεται από μια παλιά δήλωση Ray Davies των Kinks: «Υπάρχει δεξιά και αριστερά. Είμαι ένας ροκεντρολίστας...».

Ενυπάρχουν σ' αυτό η αμφισβήτηση –σαν τρόπος ζωής– και ο δημιουργικός οίστρος κυρίως στην πιο ταραγμένα αλλά και

ρηξικέλευθη δεκαετία του '60. Έγινε η μουσική υπόκρουση των εκάστοτε εξεγέρσεων.

Ενσωματώθηκαν πλήρως όλα τα στοιχεία του από το καπιταλιστικό τέρας. Αυτός έγινε ο κανόνας του – λίγες οι εξαιρέσεις... Σήμερα, δεν έχει απομείνει τίποτα από την παλιά αύρα παρά μόνο πακεταρισμένη νοσταλγία – και σύγχρονα υβρίδια που ανακυκλώνουν το παλιό υλικό.

Το μόρφωμα R&R συνέχεται από το τρίπτυχο Sex – drugs – r& music.

Με τις παραπάνω υποθέσεις εργασίας, θα εξετάσουμε την προσφορά του τύπου με τα καροτί μαλλιά, του πρόσφατα εκλιπόντος David Bowie.

Σεξ. Εκδήλωσε ευθαρσώς και δημοσίως τη σεξουαλικότητά του, πρώιμο σύμβολο της LGBTQ culture. Το “Ανδρογύναικο” ανακάτεμά του, σαν σοκ στα μούτρα των στερεοτύπων της αέναης πουριτανικής υποκρισίας. Η λέξη που τον χαρακτηρίζει είναι “αλλαγές” (Changes) όχι μόνο στιλιστικές αλλά ουσιώδεις σε φόρμα και περιεχόμενο – αέναες ανατροπές και μεταμορφώσεις, πολύ μπροστά από την εποχή του.

Ντραγκς. Δεν θα πλατειάσουμε... Η αφοσίωση στο R&R δεν είναι παρά η πληρωμή του Φάουστ στον διάβολο – στα ίχνη του Ρόμπερτ Τζόνσον. Μέρος του παιχνιδιού, ο έκλυτος βίος και ο εθισμός που κατατρώγει εσωτερικά τα σαρκία τους (άλλοι πρόλαβαν και τα τίναξαν νωρίς forever young) και οι πρόσφατοι διαψεύδουν όσο μπορούν τους γιατρούς, αλλά πεθαίνουν γύρω στα 70 – καλός μέσος όρος για τα δεδομένα τους... Το τίμημα είναι τίμημα...

Η κουλτούρα των ουσιών εισήχθη και στο R&R, έγινε βασικό συστατικό της αντι-κουλτούρας, απογειώθηκε, διαστρεβλώθηκε και εντέλει εξυπηρέτησε τους ταγούς της εξουσίας και αφομοιώθηκε, όπως κάθε τι που δεν μπορεί αρχικά να τιθασευτεί, για να εξυπηρετήσει τη διατήρησή τους με την καταστολή και των αισθήσεων...

R&R μουσική –rock νεολογισμοί, glam, space, art– όπως θέλετε, μέσα θα είσαστε. Καινοτομίες α λα Μπούι, εξέλιξη, πειραματισμοί σε ανεξερεύνητα πεδία. Έλεγε: «Και αν συνδυάσει κάποιος το έργο των Μπρεχτ-Βάιλ με rhythm and blues; Με έλκυε όλο και περισσότερο η ιδέα του χειρισμού συμβόλων παρά η ατομική έκφραση – Pop Art ως "art pop"».

Κράμα από θέατρο και ατόφιο ροκ, εκκεντρικές εμφανίσεις ενσωματώνοντας παλαιικά στιλ γεννώντας την εξωγήινη περσόνα του στο επικό πλέον "The Rise and Fall of Ziggy Stardust and the Spiders From Mars". Σκότωσε την περσόνα του όταν τη βαρέθηκε και πήγε για άλλα. Παίζοντας πάντα με την εικόνα του σε οβιδιακές μεταμορφώσεις έως το τέλος: Ο αποχαιρετισμός του από τα εγκόσμια ήταν μια σκηνοθεσία στο βίντεο του κομματιού Lazarus (τι τίτλος!) συγκεκριμένο μήνυμα του επερχόμενου θανάτου του.

Σε ομιλία του σε φοιτητικό ακροατήριο το 1999- περιέγραφε το ολόγραμμά του:

«Η "αυθεντικότητα" δεν θα ήταν ποτέ το δυνατό μου σημείο», κι ότι προτιμούσε να σκέφτεται τη μουσική «ως ένα παιχνίδι του τύπου "και αν;". Η μουσική μού προσέφερε εντυπωσιακές εμπειρίες. Όχι ότι οι στενοχώριες ή οι τραγωδίες της ζωής μειώθηκαν χάρη σε αυτήν. Αλλά ήταν η συντροφιά μου όταν ήμουν μόνος και υπήρξε υπέρτατο μέσο επικοινωνίας με τους ανθρώπους. Ήταν και η πύλη της αντίληψής μου και το σπίτι μου».

Αλλά και αστοχίες σε διάφορες δηλώσεις που αργότερα απολογήθηκε γι' αυτές – δεν ήταν δα και ενεργό πολιτικό ον. Δηλώσεις δημοσίων προσώπων όπως αυτός, χρησιμοποιούνται αναλόγως και κατά περίπτωση από τις διαθέσεις των αδηφάγων ΜΜΕ. Πάντως, δεν πήρε μετάλλια ή τίτλους ευγενείας από τη βασίλισσα όπως άλλοι, τουναντίον αρνήθηκε κάθε πρόταση να κατέλθει στον πολιτικάντικο στίβο.

Σημειώνουμε μια από πολλές αντιφάσεις που διέπουν το R&R. Εκατομμυριούχοι σταρ... ΜΚΟ βοηθάνε χρηματικά συμμετέχοντας σε

ογκώδεις συναυλίες σαν πρέσβεις καλής θέλησης και παρόμοιες ανοησίες, ρίχνοντας κανένα ξεροκόμματο που και που, ποιος ξέρει για ποιους λόγους... Το ροκ είναι από τη φύση του παράδοξο και ματαιόδοξο...

Το R&R είναι μια εύπλαστη και ευμετάβλητη μάζα με αφαιρέσεις, προσθέσεις αντιθέσεις, αμφισημίες με αφορμαλιστικές θέσεις –καλύτερα θεάσεις–, όχι πάντως ιδωμένα σαν ένα ενιαίο πολιτικό συμπαγές με ανάλογες συμπεριφορές. Κι αυτό είναι το λάθος πολλών που το ανατέμνουν εκκινώντας από τις υποκειμενικές τους ιδεολογικές αφετηρίες. Αυτό ενέχει τον κίνδυνο του δογματισμού. Θυμίζει τους εγχώριους σοβιετόφιλους κριτικούς πολέμιους του ρεμπέτικου που προσγειώθηκαν μετά ανώμαλα από την ίδια την πραγματικότητα. Ο καπιταλισμός δυστυχώς είναι ακόμα υπαρκτός όπως και τα προϊόντα του. Από το ροκ μπορούμε να κρατήσουμε όσα στοιχεία προσιδιάζουν στον καθένα μας – take the best fuck the rest, για να το πούμε ροκενρολάδικα...

Στην εποχή της απειροστής πληροφόρησης όπου όλοι, διάσημοι ή όχι, κρίνουν και κρίνονται μέσα από τα λεγόμενα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, πρέπει να βρούμε τρόπους να μην είμαστε μέρος αυτού του πανηγυριού, αναδεικνύοντας και φωτίζοντας αξιομνημόνευτες αθέατες πτυχές του κοινωνικού βίου. Χωρίς να τις τοποθετούμε σε βάθρα, αλλά βλέποντας πίσω από τα icons. Σίγουρα δεν χρειαζόμαστε άλλο ήρωες. Αλλά μπορούμε να γίνουμε εμείς (αυτεξούσιοι) “ήρωες, έστω για μια μέρα”.

Αναπόφευκτα, θα υπάρχουν στον κόσμο μας ιδιοφυΐες που θα λάμπουν για πάντα.

Well, shine on, you!

Τάκης Άκος: Γλυκά από Εντελβάις

Νέα κυκλοφορία: Τάκης Άκος, Γλυκά από Εντελβάις, Αυτοπαραγωγή, Αθήνα 2015, σελ.42

Οι λέξεις εξηγούν τα πάντα. Αυτοί οι στίχοι -μπορεί και ποιήματα για κάποιους- είναι συμπυκνωμένες μνήμες, μελοποιημένες στο σύνολο τους.

Μ' άρεσε πάντα η αθέατη πλευρά της σελήνης του καθενός μας. Στην περίπτωση του παρόντος πονήματος λοξοδρόμησα: θαρρώ ότι εκτέθηκα...Δεν πειράζει. Άλλωστε έφυγε από εμένα, είναι κτήμα όλων εσάς που θα το διαβάσετε και θα το ακούσετε «ντυμένο» με τις μουσικές μου στο εγγύς μέλλον.

1968

Τη μέρα που μου έκοψαν το μουρουνόλαδο
Αρχισα να τρώω γύρη από χρυσάνθεμα
Μυρίζοντας το μωβ των αγκαθιών
Χορεύοντας γύρω από φωτιές χορό ινδιάνικο
Στο αφιονισμένο '68.

Αεροπλανοφόρα στο λιμάνι σκιές στο φεγγάρι
Σφαγμένα περιστέρια στο Ανόι
Κόκκινη αρκούδα μαδάει ευκάλυπτο
Κάμπιες στα πεύκα δέσμες φωτός στο βράδυ
Υφαίνουν το πολύχρωμο '68.

Ονειρα από σελυλόιντ χαράζουν σχήματα
Εύθραυστα διαγαλαξιακά
Με ανεξίτηλη μεσοαστρική σκόνη
Αμυδρό φως στη βεράντα ξεθωριάζει
Η γαλάζια νεράιδα εξαφανίζεται...

''Σήκω μικρέ να πας σχολείο!''

Σημεία διάθεσης:

- Εκδόσεις των Συναδέλφων, Καλλιδρομίου 30, Αθήνα
- Βιβλιοπωλείο Πολιτεία, Ασκληπιού 1-3, Αθήνα
- Βιβλιοπωλείο Πρωτοπορία, Γραβιάς 3-5, Αθήνα